

Peter. I.

Hippräfesl lehtud.
1824.

Al. 62.

Marahwa

Kalender

ehf

Täht-ramat

1824

aasta peäle,

pärrast

Jesuse Kristuse

sündimist, tehtud.

Sel aastal on 366 päeva.

Perno

Kottart Markwardi kirjadega.

A j a - a r w.

Nastab.

Lomiseft, kinni Kristuse ſündimiseft, loetakſe 5769.
Kristuse ſündimiseft tännapawani, loeme : 1824.

Arw ſündinud aſjuft.

Nastab.

Et Peterpurri linna hakkati ehitama : : 121.
Meie ma on Wennerigi wallitſejate kae al : 114.
Et wanna rügid hakkati pannema : : : 56.
Üllema wallitſeja A l e k ſ a n d r i ſündimiseft : 46.
Temma wallitſuſe hakkatuseft tännini : : 23.
Tarto Sure koli aſſutamiseft : : : : 22.
Et uſi rügid hakkati pannema : : : : 21.
Et Prantsus Wenne:male tulli, ja Moſkwad ar:
rapõlletas : : : : : 12.
Et Prantsuſe wäewallitſejat Bonaparttet wangi
wõdeti, ja temma wäele dtsa tehiti, ja ſedda ar:
rakautati : : : : : 11.
Et Tallina kubbernemangus priuſt kulutati : 7.
Et Riia kubbernemangus priuſt kulutati : 4.
Et mawärriſtamist meie maal olnud : : : 3.

T ä h h e n d u ſ e d.

☉ noor fu.	h. hõmmiko.
☽ eſſimene werand.	lõ. lõune.
☉ täis fu.	õh. õhto.
☾ wiimne werand.	õ. õſe.
☾ pühha.	ē. enne.
p. pääw ja pärraſt.	

Numrid, mis kõmma ees ſeiſwad, näi-
tawad tundi; numrid, mis kõmma tagga,
ja ſel rõhk (') peäl, loewad minuti; nen-
da kui: 10, 15' ſe on:
kümme tundi, ja wiistõistkümme minuti;
ehk ka:
ſel 10 ja 15 minuti.

1 Märi pääw.	Alta Jummal.	Seggane
2 Kolmapääw	Abel	taewas.
3 Neljapääw	Set	Selge.
4 Rede	Enof	☉ h. 10, 26'
5 laupääw	Simeon	Kärre.

Kolme kunninga P. Targad Hommiko: maalt.
Matt. 2, 1:12.

6 Pühhap.	Ida	Külm
7 Esmasp.	Reinold	ännab
8 Eõisip.	Erart	taggast.
9 Kolmap.	Kasper	taggast.
10 Paawli p.	Pawel	☉ h. 3, 22'
11 Rede	Hugo	Saddab
12 laup.	Rein	

I. Pühha p. 3 kunninga P. Jesus 12 aastat wanna.
Luk. 2, 41:52.

13 Pühhap.	Matso	lund.
14 Esmasp.	Pällo	Ilm löeb
15 Eõisip.	Weliks	pehmeks.
16 Kolmap.	Madli	Tuiskab.
17 Eõnnise p.	Eõnnis	☉ h. 5, 23'
18 Rede	Jaak	
19 laup.	Sara	

II. Pühha p. 3 kunn. P. Pulmad Kanas. Joann. 2, 1:11.		
20 Wab. Seb.	Wabian	lähheb
21 Esmasp.	Nedo	külmale.
22 Eõisip.	Wintsend	Selged
23 Kolmap.	Isala	ilmad.
24 Neljap.	Timoteus	
25 Paawli ümb.	Esko	
26 laup.	Hans	

III. Pühha p. 3 kunn. P. Pealikust Kapernaumas.
Matt. 8, 1:13.

27 Pühhap.	Netta	☉ h. 4, 32'
28 Esmasp.	Karel	Uddendab.
29 Eõisip.	Samuel	Winged
30 Kolmap.	Judolw	tuled.
31 Neljap.	An	

Märi-Eu

1 sel päwal
7 mal —
14 — —
21 sel —
28 mal —

Pääw		Päwa ja öe pitkus.	
õuseb	verib.	Päwa tundi.	Öe tundi.
8,48'	3,14'	6,28'	17,32'
8,40'	3,20'	6,40'	17,20'
8,25'	3,35'	7,10'	16,50'
8, 7'	3,53'	7,46'	16,14'
7,49'	4,11'	8,22'	15,38'

1 Rede	Pirit	Tulleb lund.
2 Kõnnla p.	Prita	☉ d. 8, 59'

IX. Pühh. enne Lihhawote. Tõeteggijad winamäel.
Matt. 20, 1:16.

3 Pühhap.	Hanna	Ränge
4 Esmasp.	Mai	külm.
5 Tõisip.	Agata	
6 Kolmap.	Lora	Tumme
7 Neljap.	Rikart	ilm.
8 Rede	Salomon	
9 laup.	Põlli	☉ d. 6, 50'

VII. Pühh. t. Lihhawote. Semelangeb mitmesuggu:
se ma peäle. Luk. 8. 4:15.

10 Pühhap.	Edo	Tuiskab.
11 Esmasp.	Rosa	
12 Tõisip.	Karolina	
13 Kolmap.	Härm	Külm
14 Neljap.	Valentin	
15 Rede	Lina	vähheneb.
16 laup.	Zula	

VII. Pühh. t. Lihh. ehk Paasto P. Kristuse kannat.
Luk. 18, 31:43.

17 Pühhap.	Konstantin
------------	------------

18 Esmasp.	Anton	☉ h. 0, 13'
19 Bastla p.	Susanna	
20 Tuhka p.	Alon	Sulla.
21 Neljap.	Nora	
22 Peetri p.	Peter	Nisotab.
23 laup.	Mina	

I Pühh. paast. Kristust kiusatakse.
Matt. 4, 1:11.

24 Maddise p.	Maddis	Ränge
25 Esmasp.	Jehwim	☉ d. 3, 45'
26 Tõisip.	Nestor	külm,
27 Kolmap.	Lembit	
28 Neljap.	Zust	ja tuisf.
29 Rede	landa	

Webruari-lu	Päaw		Päwa ja öe pikkus.	
	tõuseb	verib	Päwa tundi.	Öe tundi.
4mal päwal	7,28'	4,32'	9, 6'	14,54'
11 " —	7,14'	4,48'	9, 34'	14,26'
18 " —	6,56'	5, 6'	10,10'	13,50'
25 " —	6,36'	5,26'	10,50'	13,10'

1 laup.	Udo	
II. Pühh. paast. Kananea naine. Matt. 15, 21:28.		
2 Pühhap.	Lowisa	Uddune
3 Esmasp.	Kadde	● h. 7, 13'
4 Eõisp.	Adrian	ilm.
5 Kolmap.	Widrik	
6 Neljap.	Kotwrid	Selgib.
7 Rede	Perpetua	
8 laup.	Simmo	Kaunis

III. Pühh. paast. Kristus ajab kurja waimu wälja.
Luk. 11, 14:28.

9 Põri-pääw.	Prido	● l. 12, 47'
10 Esmasp.	Mif	külm.
11 Eõisp.	Kaupo	
12 Kolmap.	Kregór	Parras
13 Neljap.	Ernst	
14 Rede	Matilde	tolwe
15 laup.	Lugus	

IV. Pühh. paast. 5000 meest toidetakse Joann. 6, 1:15.

16 Pühhap.	Kabriel	ilm.
17 Esmasp.	Eruo	
18 Eõisp.	Anno	● d. 4, 37'

19 Kolmap.	Josep	Elledad
20 Neljap.	Mila	päwad.
21 Rede	Pent	Zeeb
22 laup.	Kawael	tuult.

V. Pühh. paast. Jesus kirowidega wissatud.
Joann. 8, 46:59.

23 Pühhap.	Tiits	Selged
24 Esmasp.	Koort	● d. 11, 54'
25 Paast. Maarj.	Maarja	ja
26 Kolmap.	Manuel	
27 Neljap.	Kustaw	külmad
28 Rede	Kido	päwad.
29 laup.	Wane	

VI. Pühh. paast. Kristuse sisesõitmine. Matt. 21, 1:9.

30 Pühhap.	Ad	
31 Esmasp.	Tetel	

Martsi=ku		Päawa		Päwa ja õe pitkus.	
		touseb	werib	Päwa tundi.	Õe tundi.
4mal	päwal	6, 13'	5, 47'	11, 34'	12, 26'
11	—	5, 54'	6, 6'	12, 12'	11, 48'
18	—	5, 35'	6, 25'	12, 50'	11, 10'
25	—	5, 16'	6, 44'	13, 28'	10, 32'

1 Tõisip.	Salme	☉ d. 5, 22'
2 Kolmap.	Ingel	Märg
3 Neljap.	Suur Neljap.	saddu.
4 Rede	Suur Rede.	Winged
5 laup.	Maksim	

Kristuse ülestõusmise Pühha. Mark. 16, 1:8.

6 I Pühha.	Rõestlin	tuled.
7 II Pühha.	Aron	Teeb
8 Tõisip.	Maaglen	☾ h. 7, 48'
9 Kolmap.	laus	fulla.
10 Neljap.	leo	lähheb
11 Rede	German	
12 laup.	Julius	

1. Kinnipantud uksist. Joann. 20, 19:31.

13 Pühhap.	Zuf	fülmale.
14 Esmasp.	Purfa	Päwa
15 Tõisip.	Iemet	☉ h. 6, 1'
16 Kolmap.	Karin	fulla.
17 Neljap.	Rudolw	
18 Rede	Waler	
19 laup.	Maia	

2. Hea karjane. Joann. 10, 11:16.

20 Pühhap.	Pärt	Selge
21 Esmasp.	Siim	taewas.
22 Tõisip.	Eers	☉ h. 5, 49'
23 Jürrip.	Jürrifü	Sõe
24 Neljap.	Albert	
25 Markuse p.	Markus	
26 laup.	Toots	

3. Kristus lähheb Jõsa jure. Joann. 16, 16:23.

27 Pühhap.	Ado	päwa paiste.
28 Esmasp.	Wabo	Tulleb
29 Tõisip.	Raimund	wihma.
30 Kolmap.	Eraft	

Aprili-fü

	Päaw		Päwa ja de pikkus.	
	touseb	werib	Päwa tundi.	De tundi.
1 sel päwal	4,55'	7, 5'	14,10'	9,50'
8 mal —	4,39'	7,21'	14,42'	9,18'
15 — —	4,21'	7,39'	15,18'	9,42'
22 sel —	4, 3'	7,57'	15,54'	8, 6'
29 mal —	3,46'	8,14'	16,28'	7,32'

1 Walpurri p.	Joost	h. 4, 10'
2 Kede	Sigismund	Selge
3 + leidmise p.	Pabo	taewas.

4. Trööstijat tütakse läkitada. Joann. 16, 5/15.

4 Pühhap.	Tio	Willu
5 Esmasp.	Kottart	tuul.
6 Eõisip.	Tirik	Parras
7 Kolmap.	Zetta	ilmuke.
8 Neljap.	laas	
9 Niggula p.	Niggulas	h. 2, 14'
10 laup.	Räärt	Saddab

5. Oigest palwe teggemisest. Joann. 16, 23/30.

11 Pühhap.	Wiktör	wihma.
12 Esmasp.	Tidrik	Selge
13 Eõisip.	Wietso	taewas.
14 Kolmap.	Kristijan	
15 Suur + p.	Sohwi	d. 4, 38'
16 Kede	Kreet	
17 laup.	Ofse	Näitab

6. Kulsetrööstija saab tulnud. Joann. 15, 26. 16, 4.

18 Pühhap.	Erik	
------------	------	--

19 Esmasp.	Willip	mürrista-
20 Eõisip.	Pil	mist,
21 Kolmap.	Trino	wihma
22 Neljap.	Mili	ja
23 Kede	Ked	d h. 10, 44'
24 laup.	Ester	rahhet.

Pühha Waimo wäljawallamine. Joann. 14, 23/31.

25 I Suiste P. Urbanuse p.		Sojad
26 H Suiste P.	Edart	pawad.
27 Eõisip.	Peet	
28 Kolmap.	Willeml	Uddendab.
29 Neljap.	Mats	
30 Kede	Wigand	d. 4, 13'
31 laup.	Nelli	Kaunid

Mai-ku	Päaw		Päwa ja öe pitkus.	
	tõuseb	werib	Päwa tundi.	Öe tundi.
6mal päwal	3,30'	8,30'	17, 0'	7,0'
13 = —	3,16'	8,44'	17,28'	6,32'
20 = —	3, 3'	8,57'	17,44'	6,16'
27 = —	2,54'	9, 6'	18,12'	5,48'

Kolmeaino Jummalan P. Mikodemus. Joann. 3, 1-15.

1 Pühhap.	Jlo	seggased
2 Esmasp.	Merta	
3 Eõisip.	Liso	ilmad.
4 Kolmap.	Widrika	
5 Neljap.	Ponimafius	Taewas
6 Rede	Artus	
7 laup.	Lukretsia	☾ d. 6, 58'

1. P. p. Kolmeaino. J. P. Rikast mehehest.
Lut. 16, 19-31.

8 Pühhap.	Medardus	felgib.
9 Pitkem p.	Pertram	Jlmad
10 Eõisip.	Blawius	
11 Kolmap.	Peep	hakkawad
12 Neljap.	Alulika	pallawaks
13 Rede	Tobi	
14 laup.	Tetlow	minnema.

2. P. p. t. J. P. Suur õhto sõmaaeg. Lut. 14, 16-24.

15 Widi p.	Wlit	☉ h. 1, 15'
16 Esmasp.	Justina	Kulufse
17 Eõisip.	Kristi	mürrista-
18 Kesknädd.	Homér	mist.
19 Neljap.	Tints	

20 Rede	Minni	Jlm
21 laup.	Rael	☽ d. 4, 5'

3. P. p. t. J. P. Arrakaddunud lammast. Lut. 15, 1-10.

22 Pühhap.	Tiit	
23 Esmasp.	Uksel	on soe.
24 Juni p.	Jagn	
25 Kolmap.	Wio	Parras
26 Neljap.	Jeremias	
27 Rede	Waldefa	fui
28 laup.	Josua	

4. P. p. t. J. P. Olge armolised. Lut. 6, 36-42.

29 Peetr. P. p.	Peetrus	☉ h. 5, 53'
30 Esmasp.	Lilla	

Juni=ku	Päaw		Päwa ja õe pitkus.	
	tõuseb	werib.	Päwa tyndi.	Õe tyndi.
3mal päwal	2,48'	9,12	18,24'	5, 36'
10 -	2,46'	9,14	18,28'	5, 32'
17 -	2,48'	9,12	18,24'	5, 36'
24 -	3,54'	9, 6'	18,12'	5, 48'

1 Tõisip.	Leobald	ilmufene.
2 HeinaMaarj.p.	Hin	Juhtumad
3 Neljap.	Kornelius	mürrista-
4 Rede	Ulrik	mised
5 laup.	Anselm	

5. P. p. f. J. P. Nohke kallasaak. Luth. 5, 1:11.

6 Pühhap.	Hektor	wihma
7 Esmasp.	Kats	☉ h. 9, 4'
8 Tõisip.	Kilian	ogude ja
9 Kolmap.	Annikas	tullema.
10 Neljap.	Israel	
11 Rede	Eleonora	
12 laup.	Hindrik	Agge

6. P. p. f. J. P. Wariseride õigus. Matt. 5, 20:26.

13 Marrete p.	Marret	pallaw.
14 Esmasp.	Ponawent	☉ h. 8, 46'
15 Apostli. lahk.	Meinnart	Mürristab
16 Kolmap.	Larrats	
17 Neljap.	Aleksius	mitmes
18 Rede	Rosina	kõhhas,
19 laup.	Rabbe	

7. P. p. f. J. P. 4000 meest sõdetakse. Mart. 8, 1:9.

20 Pühhap.	Elias	☉ d. 11, 29'
21 Esmasp.	Daniel	ja tulles
22 Maria Mad.	Madalena	fa
23 Kolmap.	Kirsti	siin ja seal
24 Neljap.	Kristina	rahhet
25 Jakob i p.	Jagup	mahha, kui-
26 laup.	Anna	da pilwed

8. P. p. f. J. P. Walleprohwetid. Matt. 7, 15:23.

27 Pühhap.	Marta	juhtumad
28 Esmasp.	Plato	☉ d. 9, 8'
29 Tõisip.	Olew	käima.
30 Kolmap.	En	
31 Neljap.	Erm	Head

Zuli=ku	Päaw		Päwa ja de pitkus.	
	toufeb	werib	Päwa tundi.	De tundi.
1 sel päwal	3, 5'	8,55'	17,40'	6,20'
8 mal —	3,16'	8,44'	17,28'	6,32'
15 . —	3,30'	8,30'	17, 0'	7, 0'
22 sel —	3,46'	8,14'	16,28'	7,32'
29 mal —	4, 3'	7,57'	15,54'	8, 6'

1 Peetri wang.	Pedo	selged
2 laup.	Hannibal	
9. P. p. f. J. P. Üllekohtne majapidaja. Luk. 16, 1/9.		
3 Pühhap.	August	ilmad.
4 Esmasp.	Mia	☉ d. 10, 8'
5 Tõisip.	Olo	Sojad
6 Kestnâdd.	Eigenius	pâwad.
7 Neljap.	Tõnno	Tulleb
8 Kede	Kotlip	wahhel
9 laup.	Romanus	

10. P. p. f. J. P. Jertisalema ärraristmine.
Luk. 19, 41/48.

10 Lauritsa p.	Laur	wihma,
11 Esmasp.	Olga	ja
12 Tõisip.	Klara	☉ d. 4, 1'
13 Kestnâdd.	Madde	mürrisist
14 Neljap.	Eusebius	mist. Willud
15 Rukki Mar. p.	Ad	pâwad.
16 laup.	Isak	Uddused

11. P. p. f. J. P. Wariserid ja tõlnerid. Luk. 18, 9/14.		
17 Pühhap.	Wilibald	hõmmikud.
18 Esmasp.	Ieno	Selged
19 Tõisip.	Sebald	☉ h. 10, 17'

20 Kolmap.	Pärnart	pâwad.
21 Neljap.	Rut	Õhtoti wäl.
22 Kede	Wilibert	go lõmist.
23 laup.	Safarias	Teeb.

12. P. p. f. J. P. Kurt ja kelets. Mark. 7, 31/37.

24 Pertli p.	Pertel	tuult ja
25 Esmasp.	Ludwik	fanget sad.
26 Tõisip.	Natalie	du. Kuumal.
27 Kolmap.	Jeppart	☉ lõ. 1, 15'
28 Neljap.	Kusti	ged õed.
29 Joann. huff.	Juhhan	Ujoti
30 laup.	Aleksander	

13. P. p. f. J. P. Preester ja Samaria mees.
Luk. 10, 23/37.

31 Pühhap.	Rebekka	
------------	---------	--

Augusti=ku	Pääw		Pâwa ja õe pitkus.	
	tõuseb	werib	Pâwa tundi.	Õe tundi.
5mal pâwal	4,21'	7,39'	15,18'	8, 42'
12 =	4,39'	7,21'	14,42'	9 ,18'
19 =	4,58'	7, 2'	14,14'	9 ,46'
26 =	5,16'	6,44'	13,28'	10,32'

1 Esmasp.	Egidius	tulleb
2 Eõisip.	lisa	
3 Kolnfap.	Mango	☾ h. 8, 53'
4 Neljap.	Mal	wihmukest
5 Rede	Moses	ja
6 laup.	Magnus	tuult.

14. P. p. t. J. P. Piddalitõbbised. Luk. 17, 11:19.

7 Pühhap.	Regina	Selged,
8 Maarja p.	Marri	
9 Eõisip.	Pruno	sojad
10 Keskn.	lina	
11 Põri pääw.	Kerart	☼ h. 0, 4'
12 Rede	Sirus	pawad.
13 laup.	Amatus	Willud

15. P. p. t. J. P. Mõmmõnast. Matt. 6, 24:34.

14 Risti üllend.	Risti	õed.
15 Esmasp.	Nikodemus	
16 Eõisip.	Iena	Hakkatakse
17 Keskn.	Eõns	
18 Neljap.	Titus	☽ h. 1, 8'
19 Rede	Berner	walget
20 laup.	Jana	maas

16. P. p. t. J. P. Mõini surnud. Luk. 7, 11:17.

21 Matteuse p.	Matteus	nõggema.
22 Esmasp.	Morits	
23 Eõisip.	Hosea	Maitab.
24 Joann. sam.	Reinart	pitka
25 Neljap.	Kleopas	
26 Rede	Solon	☼ h. 5, 27'
27 laup.	Adolw	wihma.

17. P. p. t. J. P. Weetõbbine. Luk. 14, 1:11.

28 Pühhap.	Wentsel	Ilm
29 Mihkli p.	Mihkel	
30 Eõisip.	Hironimus	selgib.

Septembri-Pu	Pääw		Pawa ja õe pitkus.	
	tõuseb	verib.	Pawa tundi.	Õe tundi.
2 sel pawal	5,25'	6,25'	12,10'	11,50'
9 mal —	5,54'	6, 6'	12,12'	11,48'
16 — —	6,13'	5,47'	11,34'	12,26'
23 — —	6,31'	5,29'	10,58'	13, 2'
30 — —	6,51'	5, 9'	10,18'	13,42'

1 Reskn.	Wolmer	Rõmwa
2 Neljap.	Prants	
3 Rede	Jairus	☾ d. 6, 2'
4 laup.	Prantsiskus	saddu.

18. P. p. t. J. V. Surem kâst. Matt. 22, 34: 46.

5 Pühhap.	Amalie	Ilm
6 Esmasp.	Wides	përab.
7 Eõisip.	Alwil	Hakkab
8 Kolmap.	Samel	
9 Neljap.	Pridrik	
10 Rede	Kai	☾ h. 9, 48'
11 laup.	Purfart	

19. P. p. t. J. V. Alwatud innimene. Matt. 9. 1: 8.

12 Pühhap.	Balwrid	õse
13 Esmasp.	Angelus	külma
14 Eõisip.	Willemine	
15 Kolmap.	Hedwig	teggema.
16 Neljap.	Tekla	
17 Rede	Olop	☾ d. 7, 38'
18 Iufase p.	Iufas	Eummedad

20. P. p. t. J. V. Pulma rie. Matt. 22, 1: 14.

19 Pühhap.	Ello	pawad.
20 Esmasp.	Wendelin	

21 Eõisip.	Ursel	Säulised
22 Kolmap.	Kel	ilmad.
23 Neljap.	Sewerin	
24 Rede	Salome	
25 laup.	Krispin	☾ d. 9, 18'

21. P. p. t. J. V. Kunninga mehhe ppeg.
Joann. 4, 47: 54.

26 Pühhap.	Amandus	Kanged
27 Esmasp.	Kapitolin	tormid.
28 Simon Jud.	Simon	Tulleb
29 Kolmap.	Els	lund
30 Neljap.	Upsalon	ja
31 Rede	Wottele	

Oktoberi-ku	Pääw		Pawaja de pitkus.	
	rõuseb	verib	Pawa tyndi.	Se tyndi.
3mal pawal	6,59'	5, 1'	10, 2'	13,58'
7 —	7,10'	4,50'	9, 40'	14,20'
14 —	7,28'	4,32'	9, 4'	14,56'
21 sel —	7,47'	4,13'	3, 26'	15,34'
28 mal —	8, 5'	3,55'	7, 40'	16,20'

1 Pühhadep.	Eppo	wihma
22. P. p. t. J. P. Kawwal sullane. Matt. 18, 23:35.		
2 Hingedep.	Rödt	h. 1, 54'
3 Esmasp.	Ufo	seggamiste.
4 Eöisip.	Otto	Roppud
5 Kolmap.	Lotta	ilmad.
6 Neljap.	Lenard	Külmad
7 Kede	Enno	
8 Laup.	Brits	ö. 9, 38'
23. P. p. t. J. P. Kohto:rahha. Matt. 22, 15:22.		
9 Pühhap.	Teodor	ja
10 Mardi p.	Mart	fanged
11 Martin piisk.	Martin	tuled.
12 Kolmap.	Zonas	Rössine
13 Neljap.	Arkadius	ilm.
14 Kede	Aurora	
15 Laup.	Leopold	Külmatab.
24. P. p. t. J. P. Jäiri tütre. Matt. 9, 18:26.		
16 Pühhap.	Asse	ö. 4, 31'
17 Esmasp.	Ottomar	Raunis
18 Eöisip.	Sofrates	külm.
19 Kolmap.	Liisbet	Taewas

20 Neljap.	Amos	on pilwes.
21 Maarj.ohw.p.	Tehwe	Rippendab
22 Laup.	Pastian	lund.
25. P. p. t. J. P. Hirmsast ärrakautamise tõst. Matt. 24, 15:28.		
23 Pühhap.	Klement	Summe
24 Esmasp.	Josias	h. 11, 53'
25 Kaddrina p.	Kaddri	faddu.
26 Kolmap.	Konrad	Sulla
27 Neljap.	Jesaias	ilm.
28 Kede	Katta	Wihma
29 Laup.	Ewart	tulleb.

I. Krist. tullem. P. Kristuse sisesõitmine.
Matt. 21, 1:9.

30 Andrese p. Andres | Külm

Novemberi-ku	Päaw	Päwa ja öe pitkus.	
		Päwa tundi.	Öe tundi.
3mal päwal	8,20'3,40'	7, 20'	16,40'
4 =	8,23'3,37'	7, 14'	16,46'
11 =	8,39'3,21'	6, 42'	17,18'
18 =	8,53'3, 7'	6, 14'	17,46'
25 =	9, 4'2,56'	5, 52'	18, 8'

IV. Krist. tullem. P. Joannese tännistus.
Joann. 1, 19-28.

21 Toma p.	Tomas	Tulles paljo
22 Esmasp.	Peata	lund
23 Eõisip.	Tohwer	mahha.
24 Kolmap.	Adam. Ewa.	● h. 1, 15'
25 I Jõulok P.		Selgib.
26 II Jõulok P.	Stepan	Kõrwa
27 laup.	Ehw. Joannes	fõlm.

P. p. Jõulut. Simon ja Hanna. Luk. 2, 33-40.

28 Sõta lastep.	Penjamin	Elle taewas.
29 Esmasp.	Noa	Kange
30 Eõisip.	Tawet	● d. 5, 30'
31 Kolmap.	Silwester.	fõlm.

1 Esmasp.	Arent	● h. 9, 10'
2 Eõisip.	Kandidus	ilm,
3 Kolmap.	Kola	ja selged
4 Neljap.	Parbo	päwad.
5 Rede	Sabina	
6 Niggula p.	Niggo	Saddab

II. Krist. tullem. P. Wiimsepäwa tähhed.
Luk. 21, 25-36.

7 Pühhap.	Maunus	hasti
8 Maarj. sam. p.	Klaus	● lõ. 12, 15'
9 Lühhem p.	Zuhkum	lund.
10 Keskn.	Judit	
11 Neljap.	Woldemar	Kõlm.
12 Rede	Eili	
13 laup.	Luutsija	Winge

III. Krist. tullem. P. Joannes wangitornis.
Matt. 11, 2-10.

14 Pühhap.	Nikafius	tuul.
15 Esmasp.	Joanna	
16 Eõisip.	Alwina	● lõ. 1, 53'
17 Kolmap.	Hinno	Tahhab
18 Neljap.	Kristohw	sullale
19 Rede	tot	
20 laup.	Abram	minna.

Detsembriku	Päaw		Päwa ja õe pitkus.	
	tõuseb	werib.	Päwa tundi.	Õe tundi.
2 sel päwal	9, 11'	2, 49'	5, 38'	18, 22'
10 mal —	9, 14'	2, 46'	5, 32'	18, 28'
16 = —	9, 13'	2, 47'	5, 34'	18, 26'
23 = —	9, 7'	2, 53'	5, 46'	18, 14'
30 = —	8, 57'	3, 3'	6, 6'	17, 54'

Muud tähendusel.

1. Kewwadene põripääw on 9mal Mart-
sil, ja hakkab kewwade sel päwal kello
5 ja 8 minutit pärast lõunat.
2. Pitkem pääw on 9mal Junil, ja
hakkab suwvi sel päwal pärast lõunat,
mil kel 2 ja 35 minutit näitab.
3. Süggisene põripääw on 11mal Sep-
tembril, ja hakkab süggise sel päwal hõm-
miko, kui kel 4 ja 33 minutit näitab.
4. Lühhem pääw on 9mal Detsembril,
ja hakkab talw õhto kello 9 ja 36 mi-
nutit.

Päwa warjutamist

saab sel aastal faks kõrd ollema, agga ei
sa meie neid ommal maal mitte näha.

Ku warjutamist

saab nendasammuti faks kõrd ollema, agga
ei olle meie maal nähtawad.

Ku käib 27 päwa ja 28 tüniga ma
ümber. Ma ja ku wahhel on 51 tuhhat
pennikoormat wahhet. Ku on 50 kõrd
pisssem kui ma. Mõllemad sawad omma
walgust päikese käest. Kui küud warju-
takse, siis heidab ma omma warju temma
peäle: ja kui päwa warjutamist on, siis
lähheb ehk tulleb ku päikese ette, ja war-
jab tedda meie silmi eest ärra.

Ullema wallitseja sugguse lts.
Aleksander I. kõige Wenne-rigi wallit-
seja ja Keiser: sündinud
12 Detsembril 1777.

Elisabet Aleksiewna Keisri praua:
sünd. 13 Jan. 1779.

Maria Feodorowna, Keisri emma,
ja Keisri Paul Petrowitsi lest:
sündinud 14 Oktobr. 1759.

1. Keisri wännad:

1. Suurwõrst Konstantin Pawlo-
wits: s. 27 Apr. 1779.

2. Suurwõrst Nikolai Pawlowits:
s. 25 Junil 1796.

Temma praua: Aleksandra Feodorow-
na, Preissi Printsess: s. 2 Jul. 1798.

Nende lapsed:

1. Suurwürost Aleksander Niko-
laewits: s. 17 Apr. 1818.
 2. Suurwürosti Printsess Maria Ni-
koláewna: s. 6 Aug. 1819.
 3. Suurwürost Mihaila Pawlo-
wits: s. 25 Junil 1796.
2. Reisri ded:
1. Maria Pawlowna, Waimari Su-
rewürosti, ja selle ma perrisperrija
kasa: s. 4 Webr. 1786.
 2. Anna Pawlowna: Hõllandi-ma
kuningriigi perrisperrija kasa: s. 7
Januar. 1795.

Mil, ja kus ladapidamist on.

I. Riia-Kubbernemangus,

kus

ma rahwast ellab.

Abja mõisas, Hälliste kihhelfkõnnas, Per-
no maakõnnas 2 ja 3 Mihkli ku päwal.
Anzo mõisas, Urwaste kihhelf. Wõrro
mak. 14 Mihkli ku päwal.
Audru mõisas Perno mak. nädal enne

Perno linna Mihklipäwa lata, petakse
faks päwa.

Kantsõ mõisas, 30 Rukki ku päwal.
Kastna mõisas, Perno mak. 15 Mihkli
ku päwal.
Killingi mõisas Perno mak. 1 Mihkli
ku p. 3 päwa.
Kirrepäel, Rõngo kihhelf. Tarto mak.
17 Mihkli ku päwal.
Rõorte mõisas, Elme kihhelf. Willandi
mak. 30 Augustil ehk Rukki-ku päwal.
Kosse mõisas, Rõuge kihhelf. Wõrro
mak. 24 Aug. mis on Pertlipäaw.
Kuresare-linnas Sare-maal 17 Webr.
suur saksa laat, 10 päwa.
Lustiwere mõisas, Põltsama kihhelf.
Willandi mak. 15 Oktobril.
Mõnniste mõisas, Hargla kihhelf. Wõr-
ro mak. 10 Septbr.
Mõisekaste mõisas, Põlme kihhelf. Wõr-
ro mak. 10 Aug.
Mustwee küllas, Tõrma kihhelf. Peipse rän-
nas, 10 Now.
Perno-linnas:
1. suur saksa laat 20 Julil, 3 nädalat.

2. laat, mis esmaspäwal ja tõisipäwal enne Mihkli petakse.

3. laat, mis esmaspä ja tõisipä pärrast 3 Krist. tullemise P. on.

Põltsamaal Willandi mak. 17 Mihkli ku päwal.

Põlwe kirrifo jures, Wõrro mak. 7 Mihkli ku päwal, faks päwa.

Räppina mõisas, Räppina kihhelf. Wõrro mak. 4 ja 5 Mihkli ku päwal.

Rõuge mõisas, Rõuge kihhelf. Wõrro mak. 8 Septembr.

Rosi mõis. Wõrro mak. 24 Aug. mis on Pertlipääw.

Senno mõis. Rõuge kihhelf. Wõrro mak. 21 Septembr.

Tarto=linnas:

1. Suur saksa laat, hakkab 7 Januaril, ja petakse 3 nädalat.

2. Peetri laat 29 Junil.

3. Maarja laat 8 Septembril.

4. Mihkli laat 29 Septembril.

Tarwaste mõisas, Willandi mak. Peetri päwal 29 Junil.

Walgalinnas:

1. Suur saksa laat 2 Webr. 8 päwa.

2. Janipäwa laat.

3. Mihkli laat, 24 Septembril.

4. Mardipäwa laat.

Weski mõis. Rambja kihhelf. Tarto mak. 15 Oktobril.

Willandi=linnas:

1. Suur saksa laat 2 Webr. 8 päwa.

2. Janipäwa laat 2 päwa.

3. Mihkli laat, 24 Septembr. 2 päwa.

Wastselinnas Wõrro mak. Mihkli laat, 29 Septembr.

Wõrro=linnas:

1. Suur saksa laat, 22 Kuuinla ku päwal, petakse 8 päwa.

2. Jani laat Janipäwal.

3. Mihkli laat, 24 Septembril.

II. Tällinna = Rubbernemangus.

Tällinnas:

1. Suur saksa kaubalaat hakkab 20 Jani ku päwal, ja petakse 2 nädalat.

2. Mihkli ku 26, künni 28 päwast, on
weikse ja hobbose laat. Wirro- ja
Karja-wärrawa wahhe peäl linna ees.

Haapsalo-linnas:

1. Märi-ku 10 ja 11 päwal.
2. Mihkli-ku 14 ja 15 päwal.

Jõeleshhes, Harjo-maal, nädal pärrast
Mihklit.

Reblaste mõisas, Mihkli päwal ja 2
päwa weel peäle.

Keila firiko jures, Harjo-maal, Mihkli
päwal kolm päwa järsko.

Kollowere linnas, läne-maal, Märi-ku
17 ja 18 päwal, ja tõistkõrda Oktobri-
ku 4 ja 5 päwal.

Lihhula linnas, Esimesel Paasto püh-
hal, ja Mihkli ku 24 päwal.

Märjama firiko jures, läne-maal, kol-
mandamal Kristuse tullemise pühhal.

Paide-linnas:

1. Künla-ku kolmandamal päwal.
2. Jäni-ku 25 päwal.
3. Mihkli-ku 10 ja 11 päwal.

Paltiiski linnas:

1. Künla-ku 2 ja 3 päwal.
2. Mihkli-ku 21 ja 22 päwal.

Rakwere linnas:

1. Märi-ku 27 ja 28 päwal.
2. Jäni-ku 16 ja 17 päwal.
3. Mihkli päwal.

Raplas, Harjo-maal, esimesel redel pär-
rast Mihklit.

Linna wahhed
wersta kaupa arwatud.

	Peteri	Riga	Täli	Tartu	Perno	Narwa	Kurresäe
purrist	552	344	322	479	138	562	
Kiaft	—	363	230	236	408	381	
Täli							
linnaft	—	—	186	137	202	—	
Tar-							
tust	—	—	—	180	178	326	
Per-							
nost	—	—	—	—	337	146	

Jama wahhed
N i a s t T a r t u .

N i a s t

Wersta

Neuermiili . . .	11
Silfenswäri . . .	15
Engelhardi . . .	18
Nopo . . .	20
Lentsi . . .	21
Bolmari . . .	18
Trentsi . . .	19
Kulpi . . .	20
Teiliste . . .	17
Kuikatsse . . .	22
Udderna . . .	24
Tartu . . .	25

Tartust Narwa.

Tartust

Jaggawere . . .	23
Torma . . .	23
Ninnasi . . .	25
Nanna; Pungeljale	14
Weike; Pungeljale	24
Johwi . . .	20
Wokka . . .	11
Waiwaru . . .	17
Narwa . . .	21

Tällinnast Narwa
tee peäle.

Tällinnast

Joelehte . . .	21
----------------	----

Rahhala . . .	23
Lopo . . .	22
Pöddruse . . .	20
Pitkaristi . . .	21
Warja . . .	24
Johwi . . .	20
Tällinnast Perno.	

Tällinnast

Friidrihshowi . . .	18
Runnawere . . .	29
Sotkälla . . .	24
Jeddiwerre . . .	22
Hallinga . . .	17
Perno . . .	25

Pernost sure N i a
tee peäle.

Pernost

Surju . . .	17
Killingi . . .	22
Laatre . . .	20
Ruhja . . .	21
Rantso . . .	22
Bolmeri . . .	23

P i h k w a t e e .

Kulbist

Lipfi . . .	20
Mönniste . . .	20
Sénno . . .	20
Hani . . .	20
Wastselinna . . .	17

Wenne rigi

Kubbernemangud ja rahwahulk.

Wenne riik on kõigist rikidest ja walda-dest, mis ma peäl olnud, ja weel praego on ollemas, kõige surem, pitkem ja laiem. Temma pitkust, hõmmiko poolt õhto pole minnes, loetakse peäle kaks tuhhat, ja temma laius, põhjast lõune, arwatakse peäle seitse sadda pennifoormat. Temma hakkab õhto poolt, Some merrest ja Noor- si rajast, Europa maal, lähhab Asia maast läbbi, künni Amerika ma randa, kus tem- ma ots on. Temma maad on, kuidas jo issienneseft arwata, mitmesuggused, ni hästi soja, kui ka omma andide polest; mis lõunepoolled, on wägga sojad, ja mõnned neist kaswatawad ja andwad muist kõik, mis sojalt Itali maalt sada, nenda kui: sidi, poomwilla, jodawat wina, plomi ja wigi marju, sidronid, ja muid seddasuggust õrnemid asju. Tõised, mis keskmise ja parraja soja maad, on head wilja maad; weel tõised, sedda üllemale põhja pole, sedda külmemaft lähhawad, künni

wimaks põhjama põhjas nenda külmaks sawad, et seält ennam ei witsaragugi maast sa tõusta, egga muud seäl leitawaks polle, kui agga frëssi ja pödra = sammelt. Sedda sojem ühhe ehk tõise ma maköht, sedda perrefam ta on; ja sedda külmem ta juh-tub ollema, sedda kolledam on temma siis ka rahwa kassinuse pärrast. Seältap se siis tulleb, et kõik lõunepoolsed maad muist ülleliastegi rahwaga täidetud, ja põhja-poolsed, et nemmad külmad on, paljo wäh-hemalt perret loewad. Nenda on Sib-beri ma faks sadda nellikümmend körd su-rem kui Prantsuse ma; agga, et ta sest wiimsest märka paljo külmem on, ei jõua ta sesuggust rahwa hulka toita, kui Prant-suse ma: sest siis mõista, kust ja kuidas se tulleb, et kui surel Sibberi maal kah-heksa miljoni rahwast loetakse, Prantsuse maal neid nellikümmend ja faks miljoni loetawaks on.

Olgo nüüd küll, et Wenne rigis mit-med makönnad rahwa polest wägga tüh-jad, iggawad ja kolledad, siis on sellegi-pärrast selsammal määratumal riziil perret

ja rahwast küll, ja loetakse neid peäle wiis-kümmend miljoni hinge. Raks ossa Wen-ne rigi allamist on selge wenne rahwas, ja kolmas ossa on muud suggu, kes mit-met seltsi, ning kel iggaühhel omma keel isfiarranis; ommad wiisid ja prugid, mis kõik isfikeskes tõine tõisest lahkuwad, ja tõine tõisele hopis wderad, teadmatad ja tundmatad on.

Et sellepärrast pilsutki tähhendust anda, olgo agga ni paljo ürteldawaks, et Wen-ne rigis wiekümne ühheksa keele igga pääw Zummalat pallutakse; mis sedda ütleb, et ilma wenne rahwa arwamata, weel wiis-kümmend kahheksa rahwa suggu Wenne rigis ellab, kel kõigil ärranis omma keel, omma wiis ja pruuk; agga mitmel ka weel ommad kõrwalised wödsud, nenda kui So-me rahwal: sest Soomlased on meie Ma-rahwaga üht suggu; agga on temma nel-ja seltsi heitnud: 1. Soomlased = 2. Karelt-sid = ehk Olontsi = 3. Lappo = ja 4. Marah-wa selts, kelle kõikide wahhel kelemürre, ello = ja muud wiisid kaunist wahhet tewad. Marahwas langeb jälle kelemurde pärrast

kolme seltsi, Tällina-, Tarto- ja Wörro murde rahwaks; agga neid kõik arwatakse ühheks ainsaks rahwa suguks, sest, et nemmad õtse kui ühhe ja sellesamma kânno wõssud, ühhest jurest on tõusnud.

Et meie rahwal, kellele priipõlwe samisega ka parremat tundmist, ja täiemat mõistmist sowida, ja et tedda ehk wähhägi selle rigi laiuse ja surusega tutwamaks tehha, selle rigiga, kelle käällamad olla, sadada nellitõistkümmend aastat teed, temmale Jummalast õnneks qnti: sest ni paljo on sedda aega, et Keiser Peter I. Lihwlandi-, ja Eesti- maad ennese kätte wõitis, ja meie maad ja rahwast sest waewajast ikkest päästis, mis Rootsi wallitsuse ajal, ilma wahhe piddamata allati mõllemaid rõhkus.

Wenne rigi Kubbernemangusid on wiiskümmend ja kuus. Nende seast on Tällina kubbernemang, omma kitsuse ja rahwa arwo pärast, kõige wähhem: temma järrele tulleb Miiitwa, ehk Kura-, ja wiimseks Lihwlandi- ma kubbernemang, mis kõiges Wenne rigis kõige wähhemad, ja

kõige pissemad on. Eõised kõik on neist suuremad, ja mõnned mitto kümme-kond perrekamad ja laiemad.

Wenne rigi kubbernemangude nimmed.

1. Abo. 2. Archangel. 3. Astrachan.
4. Bialastok. 5. Charkow. 6. Cherson.
7. Donski Kasak. 8. Grodno. 9. Grusinsff.
10. Jaroslaw. 11. Jekatarinoslaw.
12. Irkutsk. 13. Kaluga. 14. Kasan.
15. Ramenets Podolsff. 16. Kawkawssff.
17. Kiew. 18. Kostroma. 19. Kursk.
20. Litwa. 21. Minsk. 22. Miiitwa.
23. Mohilew. 24. Moskwa. 25. Nischni Nowogrod.
26. Nowogrod. 27. Olonets.
28. Orel. 29. Orenburg. 30. Pensa.
31. Perm. 32. Peterpurg. 33. Potolsff.
34. Pultawa. 35. Rāsan. 36. Ria, ehk Lihwland.
37. Rewel, ehk Tālin.
38. Saratow. 39. Simbirsk. 40. Smolensff.
41. Tambow. 42. Tawria.
43. Tihwliis. 44. Tomsk. 45. Tschernigow.
46. Tula. 47. Tweer. 48. Uffa.
49. Warsawia. 50. Wiātka. 51. Wi-

burg. 52. Witepsk. 53. Wladimer. 54. Wolinsk. 55. Wologda. 56. Woronesch.

Kõik need sinnatsed Wenne-rigi kubber-nemangud, nimmelt wiiskümmend kuus, toidawad wiiskümmend miljoni hinge, ilma Kamtsatka ja mitme sare-ma arwamata, mis Asia ja Amerika-ma wahhemerres tuhhande kaupa loetakse; nenda kui Kurili-, Aleuti-, Nebbase-, Wasse- ja muud sareseltsid.

Meist siin nimmetud asjust näete ja tunnete, armad kaallamad, mahherdune se riik ja wald, mis Zummalast meie Ülemawallitseja kae alla wallitsetawaks antud, ja temma kätte ussutud; ja mõistab sedda se wahhemki meie seast, kui palju mure ja waewa sesugguse laia ja otsata rigi wallitsejal on, ja peab ollema, kui ta sesugguse holekandmise, armo, õiguse ja tarkusega neid tuhhande tuhhandid tahhab wallitseda, kuida sedda iggaüks issienne-sest teame, et meid wallitsetakse; ning palume siis sellepärrast iggal pühhapäwal Zummalat selle eest, et ta meie armsa Keisri terwist tahhaks kinnitada, ja temma pä-

wi pitkendada, et ta weel káua sedda suurt walda ja riki saaks wallitseda; kõige waenlaese pealetullemist ärrakeelda, ja sedda kõllist rahhu meil hoida, mis meie maal ja temma rahwal tännini olnud.

P e t e r I.

Wenne-rigi Ülemwallitseja, kes esimesest ennast Keisriks nimetas.

(Mis müllo polele jäi.)

Minnewa aasta tähtramatus olleme surest ja kuulsast Wenne-rigi wallitsejast Peter esimesest, juttustand, ja sest, mis sugune ta olnud, mis ta kõik teinud, ja kuida ta tüddimata tõe, waewa ja holekandmisega omma riki ja rahwast püüdnud ülendada, tedda parremaks aidata, ja selle wiisiga temma au ja head, temma õnne ja wägge kindlaks rajada, nenda, et nüüd riik ja wald liikumata selle põhja peal seisab, mis temma nõu ja tarkus omma kange raminoga kindlaks rajanud. Agga jäi

müllo jut polele, et tähtamatut mitte pakssemaks, ning siis ka mitte kõllimaks tahhetud teha, ja hakkame siis tännawode seält, kus müllo jut lõppis. Ommetige peame siin tähhendama, et neil, kel tännawoodne Perno tähtamat on, agga sedda muldust ei olle, et neil agga pool assi käes saab ollema: sest, et nemmad sedda ei tea, mis, ja kui palju Peter I. jo rägitud, ja mis temmast kui immet kulumud, ja anname sellepärast targa luggemiste iggatsejal teada: et muldusid Perno tähtamatuid kõigis paigus weel küllalt sada, mis nüüd punnumata 15, ja punnutud 20 koppika eest mütakse, et ta ülleaegseks saanud, agga sellepärast, mis temma tahha kui luggemist lissaks antud, ilmasi ülleaegseks polle arwata.

Et omma rigi suurtele näidata, et üks õige wäepealik ennast alt ülles kõlblikuks peab tenima; essiteks maddal ollema, ja aega möda kõrgemaks tõusma; kõik pealiko wahhed alt ülles läbbikäima, igga wahhe peäl sedda õppima, mis seal tulleb teada

ja teha; et kui siis wimaks üllemale jõuab, issiennest teaks, mis igga wäe allama kõhhus teha, ja kuidas sedda teha; sellepärast, et õskaks tedda õiete wõllitseda, juhhatada ja sündida. Sest ja sellepärast, et Peter sedda omma suurtele omma targa nõuga iggatses näidata, hakkas ta isfi kõige allamalt, ke Jorti kässo al, kui rodo trümmilõja tenima. Kui terwe ku trümmilõjaks olli olnud, lastis ennast kahhest kuüst soldatiks nimmetada ja panna; marssis, munsterdas, seisis, ja käis wahhi peäl, kuidas tõisedki soldatid, ja sõi ja jõi seddasamma, mis tõisedki. Kahhe ku pärast sai underupseriks, ja olli terwe aasta selle nimme ja seisuse al; wimaks sai prapersikkuks. Pärast tenis ennast ikka üllemale, ja wõttis temma tõusmine fakstõistkümme aastat aega, enne kui Kindraliks sai. Selleks nimmetas ta issiennast, 27 Junil 1709, sel päwal, mil Pultawa linna jures Koptsi funningat Kaarlit XII. ärrawõitis, ja kõik temma wägge wangi wõttis.

Selle targa nõu ja allandamisega teggi

temma kõrraga omma suurte ülemeelelise rummalusele sest polest otsa; sest, kui Keiser issi sedda häbbiks ei arwand, wäeal- lam, ja wäe tenistuses allama suggu in- nimese kässoallune olla, kuida temma rigi suremad sedda siis olleks wõinud häbbiks arwata. Sai siis ka kõhhe selle järrele käst antud: kes wäe peäl tahhab tenida, peab soldatist hakkama, olgu ta kes on.

Kui ma-wäggi omma seaduse ja kõrra peäle olli sanud, murretses Peter kõigest jõust merre wäe, ja selle eest hoolt kanda, et küllalte laewu ehitada; ja andis Sum- mal kõrdaminnemist, et kolm aastat pär- rast sedda aega, wiiskümmend ja wiis suurt sõda laewa ennese käest ja nõust merre peäl näggi ollewad. Hakkas siis 1703 aastal Peterpurri linna, Niewa jõe kalda peäle ehitama, et seält kõhhast kaubaajamine merre kaudo, kõige õlpsamaste ja jõudsa- maste kõrda lähheb. Seisab seal weel praego se weike majakene, kus ta sees el- las, kui Peterpurri linna olli ehitamas, ja on temma kõrwas üks wenne seismas, mis ta issi omma käega teinud. Raddu-

nud Keisripraur, Kattarina II. laskis nen- de ülle üht kiwwi honet ehitada, et war- jo al piddid ollema; ja seisab allati waht jures.

Peterpurri on nüüd sadda kakskümmend üks aastat, temma ehitamise algmises arwates, seisnud, ja on temma kõige keis- rite ja kuningate linnadest, mis ial ma peäl, kõige uhkem, ja wõttab asseme ru- mi kakskümmend kaks wersta pitki ja risti, kus peäl seisab, ja sedda määratumat platsi omma ehitustega täidab.

Nenda olli siis merrewäggi sündind, ja mõllemad, nihästi ma-kui merrewäggi sed- da wisi kuida peab ollema, kui tõiste kun- ningate õppind ja õppetud wäe wasto pid- did seisma. Sest kõhhast olli siis rigi rahho, ja temma warjamise eest täieste hoolt ja murret petud, et wäljast ennam keddagi, ei ma egga merre kaudo polnud karta: agga sellegipärrast jäi, rigi seestpid- dise wallitsemise kõhhast weel ülleliastegi teggemist ja murretsemist.

Et ühhe rigi ja temma rahwa õn ja hea põlw sennest omma hakkatust saab, ja

selles peäl rajatud seisab, et igga seifuse no-
red innimesed, maast maddalast tarka õp-
petust sawad, mis nende, ja nende seifuse
kõhta, parrajaks armata: selleparrast wõt-
tis ka Peter fange holepiddamisega omma
rahwa juhhatamise ja õppetuse eest hoolt
ja muuret kanda. Kõigis kubbernemang-
udes asutati surema linnadesse kolid;
ja lastis Keiser raske kullo ja kullutuse-
ga, mitto sadda meest wõderailt mailt tulla,
et kolides noort rahwast õppetada, ja ted-
da parremaks ja targemaks harrida, kuidas
omma põlwe rahwast näggi ollewad. Kut-
sus temma ka wõderalt maalt sesuggusid
mehhi, kes targaste temma teadmata rah-
wa kassuks, Saksa-ehk Prantsuse kele
ramatuid õskasid kirjutada; lastis neid
Wenne keele ümberpõnna; neid omma kul-
lo peäle trükkida, ja neid omma suurtele
ja mõisnikutele maksota, walmis punnu-
tud, jagada, et kull sel ajal püssut neid
olli leida, kes diete olleks mõistnud luggeda.

Peäle sedda, et, kuidas siinsammas rā-
gitud, innimeste sõgge rummalus temmale
paljo waewa ja wõitlemist teggi, ollid sure

rigi tõllitamised; linnade ja laewade ehhi-
tamised, ja sõddimised Turgi ja Noofsi
rahwaga, tedda kõiki pole kutsumas ja
tarwitamas: sepärrast olli ta õtse kui üks
lind allati lendmas, ja kõikipaiku jõudmas,
et iggas kõhhas tõed, teggemist, näitamist,
diendamist, järrele- ja üllewatamist tarwis
läks; egga polle sedda mõista, kuidas rā-
mo ja terwis sedda suutnud kännatada,
et ühtepühko sõidus; õed ja pāwa mõt-
lemas, ja tõed teggemas olli.

Olli Peter Saksa-maalt mitto kümme-
kond tuhhat winapu wõssusid lastnud tulla,
et neid Astrakani kubbernemangu istuta-
da, mis üks soe ma Kaspia merre äres
on; ka olli Saksa-maalt tuhhandid Sak-
sama lambaid õstetud, mis Ukraini ja mu
kubbernemangudesse äeti, mis sojemad on,
et aega mõda parremat willa ja kallemit
ennese kääst wāe pealikutele wāhhema kul-
luga sada; ning asutati kallewi- ja kõik
mussuggusid waabrikuid, mis sel ajal Wen-
ne-maal weel polnud teadagi; ja kutsuti
kangruid, kallewiteggijaid, kubar-kuld- ja
kattelseppi; wallajaid, ja suretükki walla-

jaid; mäemehhi, ja ilmõtsata tõlfi õppind ja kawalaid hantwärgi rahwast, Keisri kulloga, kõigilt mailt Wennemale. Agga, et mitmed Wenne rigi kubbernemangud, mis wilja ja mu andi polest wägga õnnistud, fesk Wenne rigi süddames on, ja pitka tee pärrast, kuhugi pole wilja kaubale jõudnud weddada, kais Peter isfi omma silmaga kõik ma kõhte ärrawatamas. Kus jõggesid näggi, mis nenda jooksiwad, et neid sündis kofkolasta; nende wet ühte sure kaewandusse kogguda, ja sedda ühte sure jõkke weddada, seäl lotis (nivellirte) isfi kõhhe maad ärra; laskis sihhid läbbiraijuda, ja laggeda ma peäl witadega (Merkpfähle) kaewanduste joont ja latust ärramärkida; ning ollid siis ka kõhhe tuhanded innimesed kaewamas, et teed walmistada ja sada, wennete ja lotjadega sure jõkke älla, ja seält emale, ehk ämmak merre randa minna. Peter laskis omma ello ajal nelli sesuggusid kaewandusi tehha, mis on: Wischniwolotchoki, Ladoga, Iwanowski ja Kamischenski kaewandused: neid mõda lähhawad nüüd aastati, Wenne-ma

süddamest, wilja, jahho ja mu kaubaga täidetud, mitto kümmed tuhhat wennet ja lotja suurte linnadesse, ja sawad selle wiisiga kubbernemangud, mis merrest kangel, hāsti kaupajada. Keisripraua Katarina II., Paul I., ja selle Keisri wallitusel ajal, on weel seitse sesuggusid kaewandust tehtud, et rigi ja allamate kaubajamist aidata, agga olli Peter neid ommal ajal kõik jo ärramärkinud, et käl mitte nende tõele sanud jõuda.

Archanglis, Woronesis Wolga jõe kaldas, ja Musta merre saddamates, ehhitati ühtepuhko soalaewu, ja kais Peter lgas kõhhas omma silmaga watamas, mis sündis, kuidas tõe olli jõudnud, ja kuidas sedda tehtud. Kui sedda arwata, et mitto sadda pennikoormat ühhest kõhhas tõiße olli sõita: siis immeställe kõige tuggewama rāmmoga mees, et se suur inimene ni paljo sõitmist, kaimist ja lifumist suutnud kannatada, ja peālegi weel wahhepiddamata raske tõe, ja rānga murre ikke al seista. Mitto kõrd kais ühhe fuga kõik kõhhad ärra, kus temma peälifud ja meistrid

temma tõed ollid teggemas, ja sõitis siis mitto tuhhat wersta.

Newa jõggi, mis Peterpurri linnast läb-
bilähhäb, tulleb Ladoga järwest; lähhäb
Peterpurri kubbernemangust läbbi, ja õtse
kõhhe sure merde. Peterpurri kubberne-
mangu nimmetati ennemuiste Ingri-maaks,
ja ollid Rootsi kuningad sedda wannal
ajal Wenne-maast ärra, ja ennese kätte
wõitnud. Et sesamma ma üks merredä-
ne ma, ja lai ja süggaw Newa jõggi tem-
mast läbbi käib, mõistis Peter, et temma
rigi ja rahwa kaubaajamise pärrast tarwis,
sedda sowitawat maad jälle taggasi perri-
da, et ta õiguse polest ennesedda Wenne-
rigi perrisma olnud; ja tõusis siis sellepär-
rast suur sõdda Rootsi kuningaga, mis
kümme aastat aega wõttis, ja nimmetas-
se sedda sureks põhjama sõaks: et pärrast
Pohla ja Dani kuningas, Turgid ja Ta-
tarlased ka sõddima tõusid, ja ennast wah-
hele seggasid. Olli se sõdda meie mäale
üks ränk ja raske nuhtlus; temma järrele
tulli nälg, ja wiimsest kark, mis kõik kih-
helkonde rahwast aina laggedaks teggi.

1700 aastal küsis Peter Ingri-maad
taggasi, agga Rootsi kuningas, Karel XII.,
olli kahheksatõistkümmne aastane noor wgl-
litseja; wapper, julge ja tark: temma sõa-
wäggi ma ja merre peäl jo wannastki, om-
ma wahwuse, omma wäewallitsuse, omma
õppind sõatõe, ja omma targa kindralite
ja pealikute pärrast kulus; sest, et Rootsi
jo mitto sadda aastat harritud rahwa ma
olli, agga Wennemaad hakkati wast har-
rima, kuida sedda selle sure Reisri teggu-
dest teame, selle ellust praego olleme raki-
mas. Teame ka minnewa aasta tähtsa-
matust, et sel ajal, mil Peter wallitsuse
peäle sai, Wenne-maal wägge küll olli,
agga, et sõariistad ja nõud, ja temma sõda-
dimise wiisid sesuggused ollid, et agga Ta-
tarlaste ja Turskidega tappeldes juhtusid
wõitma: agga kui õppind ja parremaste
harrinend Rootsi wäega kimpu minna, jub-
ba siis sedda peält olli nähha, et wiis ehk
kaus meest üht Rootsi sõameest ei jõudnud
wõita. Selle peäle olli Rootsi kuningas
julge; põlgas Wenne rigi wägge, ja olli
temma pärrast murreta, egga andnud siis

ka mitte Peetrile Ingri-maad taggasi, et tõine küi ähwardas, omma wäega tulla, ja sedda wäggiselt wõtta, mis siis Kaarlile Moskwa linnast, 19 Augusti ku päwal, 1700 aastal, fulutas ja kirjutas. Kogus Keiser kahheksakümme tuhat meest, ja tuli 9 Septembril Narwa linna alla, ja otas nüüd muist wägge, mis tahha olli jänud tulles. Kui kõik kous olli, siis lastis Peter issi omma käega, 21. Oktobril, esimesest kaks pombi linna peäle. Agga olli temmal hädast tarwis Pohla-male minna, et seälatse kuningaga mõnda nõud piddada, ja ärraräida, mis kedagi parremaste uskund teggewad, kui isse ennast; õmmetige lotas päwast päwani linna kättesawad, et kõrwaste temma peäle lasti: agga ollid linna hoidjad, omma wäewallitsejaga wahwad mehed, kes ei andnud temmast jaggu sada.

Kõrraga tullid, kuus päwa pärast Martti, sõnnumed, et kuningas Karel omma linnale sure wäega appi tõttamas ja tullemas. Ükski ei arwand sedda võimaliko olemad; sest ja sellepärast mitte, et Ka-

rel Dani maal Dani kuningaga olli sõddimas, ja suur hulk wägge Pohla kuningaga wasto olli seismas, et tedda Riia linna peält ärrakeelda. Peäle sedda süggisene aeg; kanged põripäwa marrud, mis usaldust ei andnud sõawäega ülle merre tulla; ehk kui se ka võimalikuks olleks juhtund; siis ollid süggised ilmad magneet, mis sel ajal weel wägga sandid ollid, põhjatumaks teinud; ma olli tühjaks sõdud, ja rahwas süggawa metsadesse paku lainud: nenda, et kõigist mõista ja selgeste sedda olli uskuda, et se üks võimalikta assi pididi olemas, et Narwa linnale Rootsi ehk majalt wägge pididi appi tulles, mis kahheksakümne tuhhandega olleks jõudnud wõitelda, ehk nende wasto hakkata. Agga Karel olli kuu nädalaga Dani kuningat ärrawõitnud, ja temmaga leppind. Kui Stokholmi, mis Rootsi kuningate peesajin on, taggasi tuli, tulid temmale Tallinast ülle merre sõnnumed, et Benne wäggi Narwa linna ümberpirand, ja tedda kiirwikangraks lastmas. Jalla peält wõttis kuningas kaks sadu

gardisid, ja mõnda tubli Kindralit, ja läks laewa peäle, et Tällna jõuda; agga wastased tuled ja hirmsad marrud, syndisid tedda Perno; kus siis terwelt, kasawõetud ommakstega, male jõudis. Seält ruttas ratsa hobbose Rakwerre, kus pissut wägge, agga üks suur monaait, hobbose-ja jalla-wäe tarbest seismas olli; wäggi, mis Pernos seisis, tulli tagga järrele, ja Tällinast kutsuti kindral Wellingit kõige omma wäega wibimata ka Rakwerre tulles. Kui kõik wäggi, mis liggimailt olli sada, kous olli; siis olli wiis tuhhat meest jalla-wägge, ja kolm tuhhat rüütlit kokkotorjatud. Meid finnitawad noor, wahwa-ja wapper funningas selle sõnnaga, et neile ütles: mehhed! neid on palju, meid on wäheha; agga nemmad ei mõista, mis meie mõistame; se on üks weikse karri; ja tean, et mehhed mehhese, igga üks kümme meest ennese peäle ärrawõidetawaks wõtta-te. Jah! hüüdisid mehhed wasto, jah! funningas! wõttame; ja nenda hakkas wäggi Rakwerrest Marwa pole liikuma.

Kulajad ollid Wenne leri sõnnumid to-

nud, et funningas sure wäega tulles; agga kindral Scheremetjew waidles wast, ja ütles: need maad siin pool merd on Rootsi wäest tühjad, sest, et kõige suurem hulk Riia linna on warjamas, ja tõine wäggi ei sanud ülle merre tulles: kui funningas kõik wägge Pernost, Tällinast ehk Tartustki kokkotorjunud, siis ei wõittemmal ennam, kui kahheksa ehk, kui õige palju, ühheksa tuhhat meest olla, ja olli ka tark mees öiete küll arwand. Sepärrast andis nõu, linna ümber ni palju wägge jätta, kui tarwis, laagrit, ning ka linna hoida, et fegi seest wälja saaks tulles, et taggant peäle hakkata, ja tõise wäehulgaga andis nõu funninga wasto, ja tormades temma wäheha rahwa peäle minna. Agga ei kiitnud tõised kindralid, egga Peter isfigi sedda nõud heaks; waid arwati nenda, et Pühhajõe kolm tuhhat, ja Sillamäele nisamma palju, agga Baiwaro mäggede peäle, kuus tuhhat meest wasto sata, kes kantsi piddid teggema, ja nende tagga waenlase otama; tedda wastatama; ning förwaltskajate (Glanför) last-

mise ja näkkamisega tedda seggama, wiitma, ja temma rahwa hulka haawhawalt wähhendamä.

Karel, kui Pühajõe joudis, lastis eest suretükidega kantsi peäle, ja satis nelli tuhhat jalla, ja kaks tuhhat hobbose-wägge allamalt jöest läbbi, et taggant kantsi peäle hakkata. Kui wenne wäggi sedda nõud märkas, läks ta tormades Sil-lamäe pole, kus, kuida üllemal ööldud, ka kolm tuhhat meest kantsis olli seismas. Karel ruttas järrele, ja kui tedda kantsi peäle nähti tormawad, heitis wenne wäggi jooksu, et nendega, kes Waiwarus ollid, sure leri jure jõuda, mis Narwa linna al seisis. Se tulli peäle; Rootsi wäggi olli ärrawässinud, ja saddas weel peälegi kangeste wihma ja lund seggamiste. Jäi siis puhkama, ja tõisel hommikul, puhte ajal hakkas jälle Narwa pole lifuma, kuhu enne lõunat kello kümne ajal jõudis. Andis Karel omma rahwale nelli tundi aega puhkama; priskeste süa ja jua, ja ütles: Rootsi mehed! kello kaks hakkame tööle: agga, hommen puhkame rahhoga Narwa linnas.

Kello kaks olli kõik wäggi rinnas, kunninga käske otamas, et pealehakkata. Kui Wenne wäggi sedda pihhotait wägge lagina poolt näggi tullemad, hakkasid muist pealikud naerma, et Rootsi sesugguse wähhese rahwaga ütlemata wäe kogu peäle tulli hakkama, ja ütlesid mõnned: neid pan-neme kahhe pihhotäiega suhhu, ja nelame neid älla.

Peetrit ennast ei olnud sel kõrral seäl, et, nenda kuida ütline, mõnned sured tällitamised, kelle pärrast Pohla kunninga nõupiddamist olli, ja mis wiimist koggoniste ei sallind, tedda Pohla-male wäggiselt syndisid ruttama. Olli se suur Keiser sellepärrast omma wägge, mis Narwa al seisis, Wirst Trubestkoi käske älla andnud, ja tedda käsknud linna wõtta. Agga enne weel, kui olleks sanud ärraminnema; näggi temma sure melehaigusiga, et temma kindralid tõine tõise peäle kadedad ollid, ning et neil koggoniste üht meelt polnud. Se pahha luggu lõhkus Peetri südant; egga teadnud suur mees, kuida sedda kahju teelda, mis temma kindralite isst-

testesest wihhapiddamifest tullemataks wõidnud jada.

Olli parrajaste sel kõrral üks wäedppind Prantsuse-ma wõrft, nimmega Dük de Kroa*), (Duc de Croy) kui wõlliline (Frei-

*) Selle mehhe surno kehha on weel praego Tallinas, Niggula kirriko mapeälses surno; keldris näha. Temma olli wiimsest Tallinas kuberneriks, ja et liig uhkeste ja suweste ellas, kullutas ta ennast, kui temmal siis setullemist olleks olnud, ja sai sellepärast ennesele ilmdtsata wõlga. Kui siis ärrasurri, lastsid wõllaandjad temma surno kehha kalli rohtudega wõida, et ta ei piddand ei wõinaks egga hukkaminne; ehhitasid tedda nenda, kuidas suresuggu innimestega tehhas; se; pannid tedda pufärgiga Niggula kirriko keldri seisma; ja kirjutasid Prantsuse male, et tedda sennist matmata ma peäle tahtsid jätta, künni sugguwõssa temma wõlga piddi ärramaksma: agga sugguwõssa ei wõtnud sedda kulata; ja nenda on temma tännapawani ma peäle seisma jäänud, ja weel peälegi Tallina linnale sedda kullutust teggemas, et, kui temma musta sidi sammeti mantel ärraplecin; temma walged sidi sukkad, ja temma suur loksidega parrit wannaks läinud, tedda jälle hiesse prawad ehhitama.

williger) Peetri loris, ilma, et ta temma tenistuses olleks olnud, sedda pallus Peter, wäe wallitsemist sest ajast ennese peäle wõtta, künni Krooti wäggi, mis olli tullemas, saaks ärrawõidetud, ja lin wõetud; ehk künni ta issi Pohlast taggasi piddi jõudma. De Kroa pallus allandlikult wasto, ja püdis Keisrile tähhendada, et se koggoniste mitte heaks saaks tulles, kui wäggi temma kää ja sõnna älla saaks antama, ja ütles: kui kindralid jo ammustki tõine tõise wasto on; üks ühhe ja tõine jälle tõise nõud tühjaks puab tehha, egga Trubetskoist luggu tahha piddada; weel wähhämalt wõtwad nemmiad mind, kui wõdera ma meest kuulda ja minno kässo järrele tehha; egga sest siis muud, kui agga kahju ja õnnetust wõi tulla. Wiimaks läks Keiser issi õhto, kui ärra olli minnemas, De Kroa telki, ja pallus tedda, wäewallitsemist ennese peäle wõtta, mis ka nenda sündis; ja läks Keiser, kōik De Kroa holeks jättes, selsämmal tünnil teie.

Tõisel päwal olli Karel jo omma wäe-

ga Wenne leri ette tullemas. Kui De Kroa sedda wähhäst hulka näggi, arwas ta tedda surema leri eelkäija korpuse ollwad; tahtis wiistõistkümmend tuhhat meest, ja kakskümmend nelli suurttükki wõtta; wasto minna, ja kümmeagi siwa õtsa hobuse wägge seata, et waenlaesega wõitelda: agga kindralid ei wõtnud koggonistestemina nõud, waid tahtsid omma kõrge kantside tagga waenlaest odata, ja kantsides temmaga tappelda. Tahtis De Kroa ennast rammutumaks nendega råkida, et sedda neile tähhendada, kui pahha ja kartlik nende nõu; agga seisid mehed wasto, ja ütliid ennast parremine teadwad, mil, ja kus Wenne wäggi kõige wahwemaste sõddib ja wõidab, kui et üks wõera ma tullija ja minniija sedda neile teaks, mõistaks ehk õskaks tähhendada. Ütles siis De Kroa: tehke siis kuidagi tahhate, ja kostke sellepärast kuidagi jõuate; minna wõttan omma sõnna, mis Keisrile ollen andnud, taggasi; sellepärast, et ma teiega kõrda ei sa, ja kulutan teile ette: et se pihhotais rahwast, teie suurt wäehulka, kui

teie nõud ei wõtta, mahhalõeb, ja teid nendega wangi wiib, kes sawad üllejama. Minge nüüd wastopannema, minna läh-hän peält watama.

Kuida De Kroa ette olli kulutand, nendagi sündis ka. Karel tuli julgeste omma wähhäse rahwaga kantside ette; jooksis nende peäle tormi, ja pole tünni pärrast olli ta kantsides Wenne wäega wõitlemas. Kumi kitsus ei andnud kõige Wenne wäele maad wõitelda, et ta wägga pakkil tõine tõise tagga seisis, egga ka eddimistele, kes tulles ollid, sanud abbi tehha; ja, kui üks Rootsi suretükki ehk püssi kuul sure ja paksu troppi läks: siis tappis ehk hawas, kes teab? kui mitto meest kõrraga. Rootsi wäggi wõitles ühhes rinnas kui sein, et sõda tõe ja ämmeti peäle wägga hästi õppind ja harjund olli, ja rõhkus omma waenlaest mahha kui pillirogo. Olli ilm taplemise hakkamises waifne; agga pärrast tuli paks lummesaddu kange tulega, mis lund ja püssirohho suitsu Wenne wäe filmi ajas, et tuul temmal wasto olli, ja olli siis Rootsil wõitmise kerge asgi.

Wõiteldi, tappeldi ja tappeti senni, künni
õe pimmedus kelas näggemast, ja werre-
wallamisele õtsa teggi. Wenne rahwast
jõi surnuks platsi peäle, kahheksatõistkü-
mend tuhhat; Rootsi mehhi olli kuus sad-
da kolmkümmend tappetuid, ja kakstõist-
kümmend sadda hawatud. Surem ülle-
jänud Wenne wäe hulk pöggeneb õse är-
ra, et eest ärra ja koddõ pole jõuda; ja
kui neid liig paljo kõrraga ülle Marowa
jõe silda tormades olli minnemas, mur-
dus sild nende al, ja uppus paljo rahwast
ärra. Eõised wõeti tõisel hõmmikul kõif
wangi; sünniti Rootsi wäe ette, omma
soaritstu mahha pannema ja ärraandma;
ning lasti neid siis allama peälikutega sin-
na minna, kust Marwa olli tulnud: agga
kõndralid, ja muud kõigeüllemad peälikut
sõadeti Rootsi, wangi minnema.

Wenne wäggi olli küll ennesedda mitto
kõrd Türgi wäe, Tatarlaste, ning ka Per-
sia rahwaga sõddinud, neid ka mitmele
kõrrale wõitnud; agga olli sesinnane lah-
hing, Marwa linna al, temmal esimeseks
katseks, Europa-ma õppetud ja hõrritud

sõawäega wõitelda; peälegi weel Rootsi
wäega, mis sel ajal, omma sõatarkuse pär-
rast, kõigekuulsam ma ja merre peäl olli;
ning ei olle sellepärrast Kaarli julgust mit-
te ni wägga laita, kuid mõnne sedda
teinud, et ta kahheksa tuhhandega kahhe-
sakümne tuhhande peäle ussaldand minna.

Sedda issiennesest mõista, et kõif, mis
Wenne laagris olli, wõitja ommaks jäi:
wäe rahhakirst; 173 suurttükki; 171 lippu;
24 tuhhat püssi, ja ilmatõrjate innimeste ja
hobbose mona, ning muud sõatarwitusi.

Kui Peetrile need pahhad sõnnumed
todi, et kõif hukka ja raisku läinud, ütles
ta sure tassandusega: wõtku minno
rahwas, ja mo rigi suremad sest
kahjust sedda õppida: et ühhe rah-
wa kõlbdufist ja tarkusest ennam
luggu piddada, kui temma paljusest
ja surusest. Peäle sedda lissas ta weel
need sõnnad jure: Jah! ma tean, et
Karel meid järsko weel mitto kõrd
saab wõitma; agga meie õppime

temma kääst, tedda énnast wiraks
árrawõitma.

(Gäeb polest tulleva aasta peäle.)

Et omma tännawoodse Tähtmatuga
mitte ükspäinis armsat ajawitmist, waid
ka mõnda siggiwat kassu sata, iggatsme
üht ja tõist teada anda, mis majaellus
mitmes juhtumises heaks tulleb, ja mis
tõises kõhhas omma kirjadega olleme püüd-
nud fulutada.

1. Lete pöddemiseft, ja kuidas
letepöddejat piddada.

Leted, mis igga innimesele, muist ifka
lapsepõlwes tullevad, ei olle isfiennesest
mitte kardetawad, muund kui agga siis, kui
letepöddejat mitte nenda ei peta, kuidas
kõhhus tedda piddada; agga et rahwas ei
tea, kuidas sedda tehha, seältap se siis tul-
leb, et se haigus ni paljo lapsi meie maal
tappab, ehk neid wiggaseks teeb. Selle-
pärast tähhendame siin:

1. Kui leted tullemas, siis kaebab laps,
kolm ehk nelli päwa ennesedda pead; on

pallawatuskane, ja näitab nenda, kui olleks
temmal kange nohho tõbbi, sest, et mõn-
nikörd kaelarahnud ülesajawad; ehk et fil-
mad punnetawad, ei walguft ~~jõua~~ kánna-
tada, egga sedda tahha sállida; peäle sed-
da kõhhib laps ja aewastab saggedaste.

2. Kolmandamal, neljandamal, wahhest
~~ka~~ ehk ~~paft~~ wiendamal päwal hakkawad ~~ullat~~
leted énnast näitama, ja tõuswad mõnni-
förd ühhe päwaga ülles; ehk wõttab nen-
de tõusmine ka kolm, wahhest nelligi päwa
aega; ja nähtakse neid essite filmnåus nin-
na kõrwast, õrta ~~ette~~ ~~õrta~~, ja kõrwade taga ~~h~~
wåljatullewad.

3. Pärast nähtakse neid kõige ihho
peäle kui punnasid täppikesi lõwad, ja kui
filmnåus lõpwad punnetamast, siis neid
jalge peäl õige punnased nähtakse ollewad.
Wimaks káuwad, sest päwast arwates, mil
laps haigeks hakkas ~~fama~~, seitsmendamal ~~jü~~
ehk kahheksamal päwal hopis árra; agga
jåwad lapsed ifka weel kõhhimas, egga tah-
ha filmad walguft kánnatada, et neil kúl
pallawa tuska ennam ei olle.

4. Wiimses hakkawad leted fored, õtse

fui pened kalla somused, ihho peält ~~ärä-~~
~~minnema~~, mis muist ikka nelli päwa aega
wõttab, ja süggeleb ihho siis kõrwaste:
agga jäwad ka siiski lapsed weel kõhima.
Pärrast sedda, kui innimene nenda letid
äräpõddenud, hakkab temma kangeste hig-
giffema, ehk teeb ennast ka alt lahti.

/sta

Kui innimesele leted tullemas, ja temma
neid nenda on põddemas, kuida siinsam-
mas üllemal nelja numri al olleme täh-
hendand: siis ei olle muud tehha, kui et
agga haiget sojas, õmmetige mitte liig so-
jas toas, waid ennemine ride sojas ja
sängis piddada, ja tedda selle eest hoida,
et ei tuul ~~temma~~ peäle ~~st~~ tulles, egga
/ei xai
/ni
tuult temma ümber/tehtama; ning, et ka
walgus temma silmile mitte waewa saaks
tehha. Kui sedda kõik hõlega tähhele-
pännakse, siis peab haige terwe faks näd-
alat sängis seisma: higgsi ja higgitsemi-
ne tahhab temmal kül waewaks olla; agga
ei pea sedda siiski koggoniste sällima, et
ridid peält ärrawiskaks, ehk ennast jahhu-
tamise pärrast paljaks teeks. Kõhha pär-
rast, ehk kui leted mitte diete tahha tõus-

ta, ei anta haigele muud sisse, kui Sa-
sama õispu õilme tewet (Glieder Thee),
seddamõda kuida haige pissen ehk surem
on, ajoti üks lussika, ehk üks topsitais.

Kui nenda letepõddejat petakse, ja nenda
temmaga tehakse, kuida siinsammas olle-
me õppetand: siis ei ~~st~~ leted ilma ski kar-
detawad. ~~olles~~.

2. Hobbõse muhho-tõbbest, ja selle grstimisest.

Ärwast sedda suwwe meie maal, et mit-
te pöua ja sure pallawa ajal, seal ehk teäl,
hobbostele muhhotõbbi peaks tulles; ja
on sedda mittokõrd olnud, et temma kui
taud, ehk hobbõse fakk, üle ma fainud,
ja palju hobbõsid ärrawõtnud. Kui tedda
kulukse lifuwad, siis peab hõlelik perre-
mees iggapääw saggedaste hobbõse järrele
watama, kõik kõhhad, ning ka lakka- ja
kurgoallust ärrakatsuma, sellepärrast, et
muhk äkkitselt tõuseb; ka peab temma sel
ajal hobbõst hea weega jootma ja tedda
ujutama, et külge hakkamist keelda, ja ted-
da narrisse pannema. Kui siis õmmeti-

ge muhk juhtuks külge löma, siis ei olle foggoniste aega wita, waid tulles kõhhe, seddamõda kuida hobbone surem ehk wähhäm on, üks hea nõa õtsatais peneks tõugatud Krüünspänni wõtta; üht munna rōbbo selle peale lūa; mōllemid hāsti fokko-ja seggamiste deruda; üks forter leiget wet peale wallada, ja sedda hobbōse furku ajada, agga mitte ninna sõdmist, mis kahjulik on. Kui ellajas sedda sissesanud, siis istub innimene selga; sõidab tedda ilmaajamata sojaks, ja panneb tedda kahhest tūnnist willūsse seisma, ilma, et temmale middagi ette annaks. Ons ta nenda faks tūndi seisnud, siis tulles temmale head, selget ja külma wet jūa anda; pārrast heinu, rohku ehk kāeru ettepānna, ja tedda siis hopis Zummala holeks jätta: siis saab hobbone ilma mu grstimise nõuta terweks; egga olle tarwis muhku ei leigata, ei põlletada, egga muud tehha. Selle sāmma grstimise wiisiga olleme ommal ello ajal mitto sadda hobbust muhho tōbbest peāstnud, ja neid terweks aitnud. Peaks siis sellepārrast iggal hobbōse perremehhel

tōugatud Krüünspänni majas ollema. Ommetige tulles sedda üttelda, et kui muhk jo kolm pāwa külles seisnud, et siis se rohhi ennam nāljaltki tahha aidata.

3. Kuida sedda kahju teelda, mis hūllo koera purremisesse tulles.

Iggauks sedda teab, et se üks hirmus luggu, kui innimesel se õnnetus juhtub, et tedda hūllust koerast, ehk muust hūllust ellajast ammustakse, sest et selle järrel weejällestus tulles, ja innimene waewaliselt sureb. On nüüd neil pāwil mitto ja mitto innimest, kedda hūllud koerad ehk hūndid ollid purrenud, selle wiisiga weejällestuse õnnetuse eest warjatud, et hawu, mis koer teinud, kõhhe solaga deruti, künni werd hakkasid jooksuma. Kui werri seisma jai, pesti hawa kōwwa soolwe ehk lehhe-lisega, ja pandi peneks tõugatud sola hawa sisse ja temma peale: mis igga hōmmiko peält ārrawōetakse, et järrele wadata, kas koort ehk kārna hawa peale olleks teinud. Kui sedda wimast nāhha, siis peab sedda kõhhe solaga peält ārraderuma; sellepārrast, et haaw ilma foreta uut nahka aega mōda peä-

le peab teggema. Hüllo koera tehtud hawad
fippuwad wägga rutto kofkotõmbama ja fin-
niminnema; agga sedda ei pea ollema, waid
peab neid kuuskümmend päwa sola
al lahti, ja maddal piddama. Wahhel
wõib ka teeletti hawa peäle panna, need
peawad sedda maddal ja lahti; agga igga
kõrd, kui lehte ehk sola pealt ärrawõetakse,
et tõist peäle panna, tulles hawa soolwee ehk
lehhelisega puhtaks pesta. Kui nenda teh-
akse, siis lassewad hawa serwad haawha-
walt kofko, ja sünnib uus nahk ilma koreta
peäle; ja kui kuuskümmend päwa täis sanud;
siis laske innimene neid Zummala nimmele
kartuseta finni minna.

Sedda tähtramatut on igga firriko jures
sada, ja maksab ilma pildita 30, ning
pildiga 50 koppikat waske.

Der Druck dieser Schrift ist unter den gesetzli-
chen Bedingungen erlaubt.

Dorpat am 13. Septbr. 1823.

Dr. v. Engelhardt, Censor.